Persoonlijke associaties en fotobronnen bij Wat beweegt

Schuld

Deze foto van Alfred Stieglitz sprak me direct aan, misschien omdat ik als zoon van een dominee protestant ben opgevoed. Twee handen in een schoot, de vingers in elkaar gevlochten. De onderarmen rusten op de benen. Lichte kleding omgeeft de handen en laat de knieën vrij. Het gezicht beeld. Ik vraag me af wat deze persoon bezighoudt of wat er is gebeurd.

De gevouwen handen kunnen een gevoel van spanning oproepen, maar ook rust, concentratie of bezinning. Wordt hier gebeden? Misschien zoekt iemand in stilte houvast bij zichzelf, misschien is het eenvoudig een vertrouwde houding. De handen houden elkaar vast.

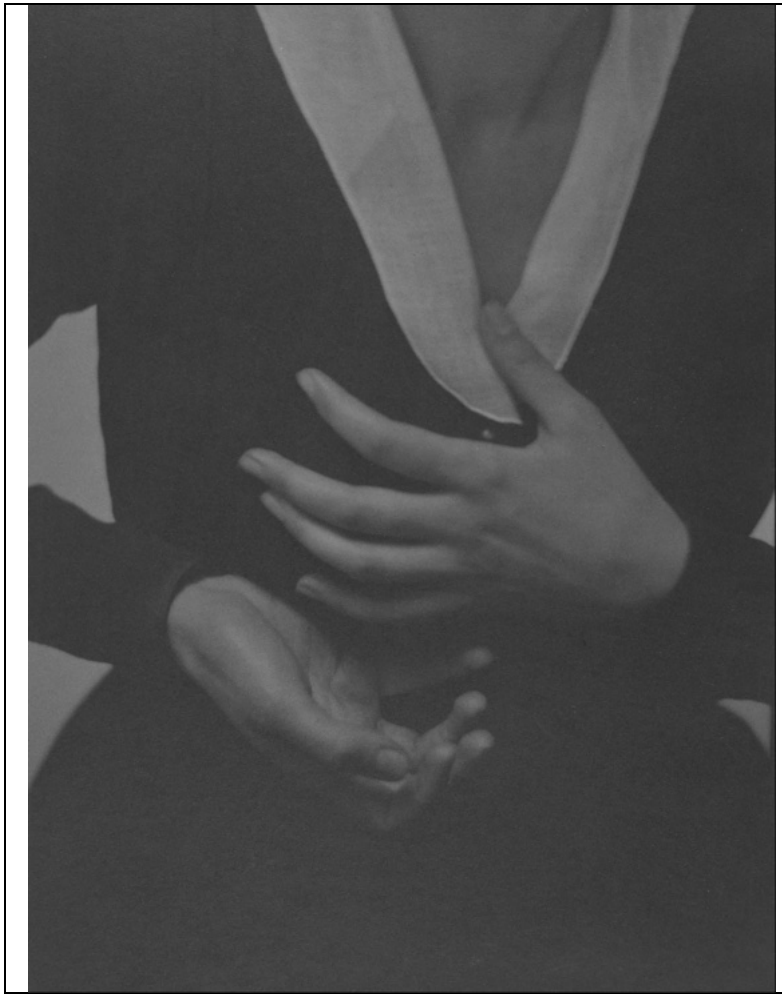
Bij schuld kan zo'n gebaar doen denken aan wat we bij ons houden terwijl er vanbinnen van alles omgaat. Iets wat we hebben gedaan, nagelaten of niet hebben kunnen voorkomen. De stilte kan ruimte geven om daarbij stil te staan, maar ook om woorden nog even voor ons te houden.

Georgia O'Keeffe—Hands, 1933
Alfred Stieglitz (1864–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 1997.61.74
Gift of Georgia O'Keeffe, through the generosity of The Georgia O'Keeffe Foundation and Jennifer and Joseph Duke, 1997

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Schaamte

Stieglitz heeft veel foto's met handen gemaakt. Hier zie ik twee handen tegen donkere kleding. De ene hand ligt voor het lichaam, met de vingers gespreid. De andere bevindt zich lager, met de handpalm naar boven en de vingers licht gebogen. Waarnaar de handen reiken of wat aan deze houding voorafging, is niet te zien.

Als ik naar de foto kijk, roepen de handen bij mij aarzeling op, maar ook gevoelens van toenadering, berusting of aanvaarding. De ene hand lijkt naar het eigen lichaam gericht, de andere maakt misschien een gebaar naar iemand die we niet zien. Het doet me denken aan het moment dat ik aanvaardde dat ik op mannen viel en daarvoor uitkwam. Dat voelde als bevrijding.

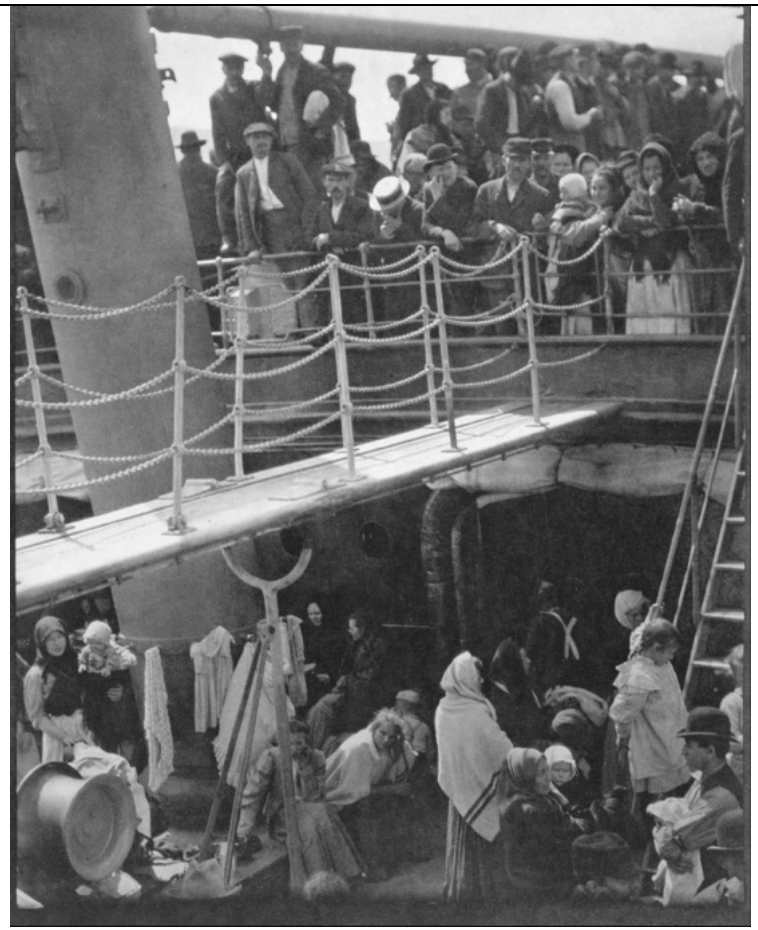
Schaamte kan voelbaar worden wanneer we ons afvragen wat een ander aan ons ziet. Wat we liever verborgen houden, lijkt zich soms juist te verraden in een klein gebaar. Tegelijk kan een open hand doen denken aan de mogelijkheid iets te delen, zonder al te weten hoe de ander daarop zal reageren. Welk gebaar maken we naar de ander en wat willen we van onszelf laten zien?

Georgia O'Keeffe—Hands, 1917
Alfred Stieglitz (1864–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 1997.61.2
Gift of Georgia O'Keeffe, through the generosity of The Georgia O'Keeffe Foundation and Jennifer and Joseph Duke, 1997

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Macht

Macht heeft me altijd beziggehouden: wie heeft het voor het zeggen en wie wordt buitengesloten? Van huis uit kreeg ik mee oog te hebben voor mensen die minder worden gehoord. Op deze foto zie ik mensen op verschillende dekken van een schip. Zie ik verschil tussen rijk en arm? Boven staan ze bij elkaar achter een reling. Beneden staan en zitten mensen tussen bagage en wasgoed. Rechts verbindt een trap de dekken.

De foto kan een gevoel van verschil en afstand oproepen. Sommige mensen staan boven, anderen bevinden zich beneden. Ze zijn op hetzelfde schip, maar nemen verschillende plekken in. Wie kijkt op wie neer, wie kijkt naar wie op? De trap biedt een verbinding. Wie er gebruik van kan maken, is onduidelijk.

Bij macht kan die verdeling van ruimte doen denken aan de posities die we innemen en de onderlinge verhoudingen. Vanaf de ene plek zie je iets anders dan vanaf de andere. Een reling kan bescherming bieden en tegelijkertijd een grens vormen. Welke ruimte biedt onze positie en wanneer voelen we ons begrensd?

The steerage, 1907, printed in or before 1913
Alfred Stieglitz (1864–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 33.43.419
Alfred Stieglitz Collection, 1933

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Onmacht

Ik zie op deze foto hoge gebouwen dicht bij elkaar staan in de skyline van New York in de jaren dertig. Rechts vult een wolkenkrabber een groot deel van het beeld. Licht valt op de gevel, terwijl de zijkant donker blijft. Links staat het open geraamte van een gebouw in aanbouw. Daartussen en daaronder liggen kleinere gebouwen. De straten zijn aan het zicht onttrokken. Er zijn geen mensen te zien.

De gebouwen kunnen imponeren, maar ook een gevoel van nietigheid oproepen. Achter ieder raam kunnen mensen bezig zijn. Wordt in de gebouwen voor of over mij beslist? En hoe is het werk verbonden met wat zich buiten afspeelt?

Misschien biedt het gebouw beschutting en geeft het raam uitzicht. Maar kun je de wereld begrijpen door alleen uit het raam te kijken? Wat zouden we ontdekken als we naar buiten gingen? En wat doe je als je ziet wat er nodig is, maar geen ruimte voelt om ernaar te handelen?

From My Window at the Shelton, North, 1931
Alfred Stieglitz (1864–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 1987.1100.11
Ford Motor Company Collection
Gift of Ford Motor Company and John C. Waddell, 1987

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Houvast

De fotograaf André Kertész heeft me altijd geboeid. Zijn foto's zijn bijna tijdloos en laten ruimte voor verbeelding. Op deze foto zie ik een man op een ladder tegen een houten wand. Met zijn rug naar ons toe reikt hij naar rechts, met een kwast in zijn hand. Zijn andere hand houdt de ladder vast. Op de wand valt een grote schaduw van zijn lichaam en de ladder. Ik vraag me af hoe stevig de ladder staat.

De houding kan vertrouwen oproepen, maar ook spanning. Misschien staat de man stevig en is dit voor hem vertrouwd werk. Misschien zoekt hij naar evenwicht. Zijn handen doen verschillende dingen: de ene houdt vast, de andere reikt verder.

De ladder kan doen denken aan wat ons steun geeft: een vertrouwde werkwijze, ervaring of iemand op wie we rekenen. De ladder maakt het mogelijk ergens bij te komen, maar begrenst ook het bereik van de persoon die erop staat. Wat eerst hielp, kan vervolgens belemmeren. Wanneer geeft houvast ruimte om te bewegen, en wanneer wordt het tijd de ladder te verplaatsen?

Peintre d'ombre, 1926
André Kertész (1894–1985)

Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Charenton-le-Pont.

Copyright: © Ministère de la Culture - Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Dist. GrandPalaisRmn / André Kertész

Author's rights: © GrandPalaisRmn, Inv.nr.: 72L000452

Fragiliteit

Het was lastig een foto te vinden bij het thema fragiliteit. Uiteindelijk werd ik getroffen door deze foto van Eugène Atget. Ik zie ronde bladeren op dunne stelen, met daartussen enkele bloemen. De nerven lopen vanuit het midden naar de randen. Sommige bladeren vangen veel licht, andere verdwijnen bijna in de donkere achtergrond. Ze overlappen elkaar.

De bladeren kunnen een gevoel van teerheid oproepen, maar ook van kracht. De dunne stelen dragen brede bladeren. Ze lijken buigzaam. Hoe zouden ze bewegen in de wind? Wat op het eerste gezicht kwetsbaar oogt, kan misschien meer verdragen dan we denken.

Deze afbeelding kan doen denken aan onze neiging te beschermen wat kwetsbaar lijkt. Maar wat gebeurt er als we iedere verstoring wegnemen? Soms wordt iets sterker door tegenslag. Wat helpt om te groeien en veerkracht te ontwikkelen, en wanneer wordt het te veel? Wanneer wil je beschermen, en waar durf je opnieuw iets te wagen?

Capucines, 1921-1922
Eugène Atget (1857–1927)

Museum of Modern Art, New York (MoMA), 1.1969.3231

This work is in the public domain in its country of origin and other countries and areas where the copyright term is the author's life plus 70 years or fewer.

Conflict

Conflict ben ik in het begin van mijn loopbaan als adviseur vaak uit de weg gegaan. Pas later leerde ik dat het enorm kan helpen om conflicten bespreekbaar te maken. Op de foto zie ik schaduwen van twee mensen op een ondergrond met bladeren en takjes. De twee contouren verschillen en raken elkaar in het midden van het beeld. Bij de linker figuur is een opgeheven arm te zien. Ik ben nieuwsgierig naar wat zich hier afspeelt.

De schaduwen kunnen nabijheid oproepen, maar ook spanning. Zijn deze mensen in gesprek, lopen ze samen op of staan ze even stil? Het gebaar kan van alles betekenen. Wat zich tussen hen afspeelt, laat zich niet uit hun contouren aflezen.

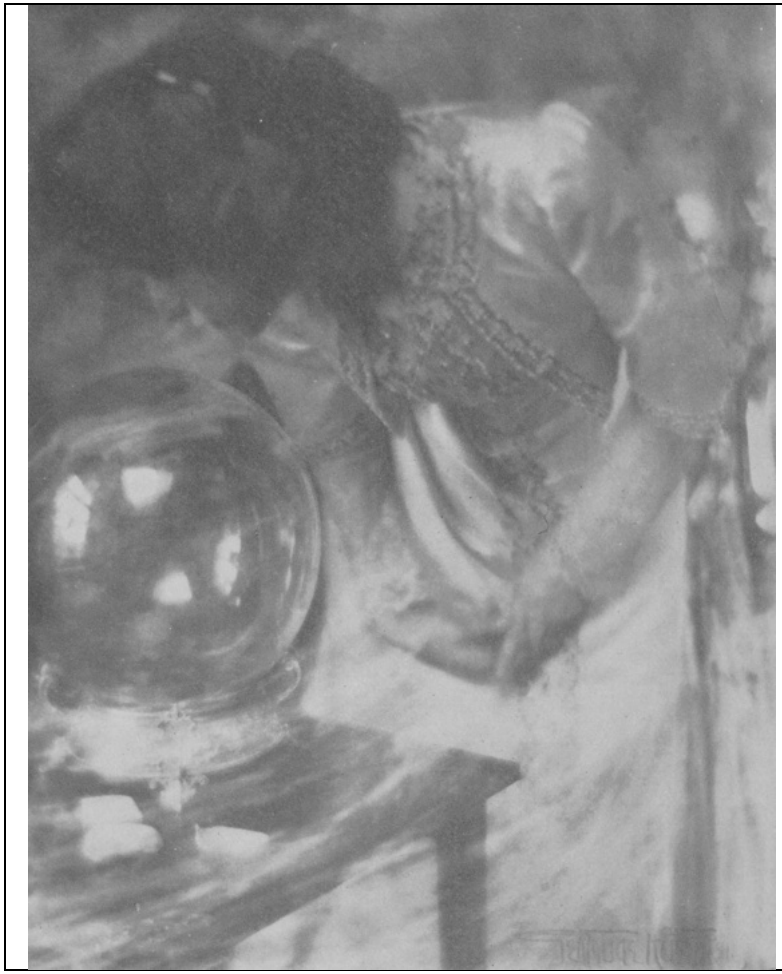
De foto verbeeldt voor mij hoe we elkaar kunnen ontmoeten wanneer we verschillen. Wat voor de een vanzelfsprekend is, kan voor de ander vragen oproepen. Dat kan ongemakkelijk zijn, maar ook iets zichtbaar maken wat we zelf nog niet zagen. Conflict vraagt dat we aangaan wat we misschien liever uit de weg gaan. Soms ontstaan juist dan nieuwe mogelijkheden die niemand vooraf had voorzien. Wat kunnen we ontdekken als we verschillen niet meteen proberen op te lossen?

Shadows in Lake, 1916
Alfred Stieglitz (1864–1946)

National Gallery of Art (NGA), Washington, 1949.3.382
Alfred Stieglitz Collection, 1949

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Nieuwsgierigheid

Op deze foto van Gertrude Käsebier staat een kind dat zich vooroverbuigt naar een glanzend, rond voorwerp op een tafel. Het gezicht is van opzij te zien, de blik naar beneden gericht. In het gebogen oppervlak verschijnen lichte en donkere vormen. Wat het kind daarin ziet, kunnen wij niet zien. Dat kind zou ik kunnen zijn.

De houding kan aandacht en nieuwsgierigheid oproepen. Is er iets bijzonders te zien? Beweegt het beeld wanneer je dichterbij komt? Misschien verschijnt er iets van de omgeving, misschien ook iets van het eigen gezicht. Het vertrouwde kan er ineens anders uitzien.

Bij nieuwsgierigheid kan deze foto doen denken aan kijken zonder al te weten wat je zult vinden. Je maakt deel uit van wat je bekijkt. Wie langer blijft kijken, kan worden verrast door wat zich aandient. Hoe kijk je naar je omgeving? En hoe zie je jezelf daarin terug?

The Chrystal Gazer, 1904
Gertrude Käsebier (1852–1934)
Print Alvin Langdon Coburn, 1910

National Gallery of Art (NGA), Washington, 2025.15.34
Gift of Mark Katzman and Hilary Skirboll

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Moed

Het werk van László Moholy-Nagy maakte grote indruk op mij toen ik als student het Bauhaus-Archiv in Berlijn bezocht. Op deze foto zie ik iemand die langs een touwladder bij een scheepsmast klimt. Benen en schoenen zijn dichtbij, het bovenlichaam verdwijnt naar de bovenrand van de foto. Hoe hoog deze persoon zich bevindt en waar de klim naartoe leidt, is onzeker.

De houding kan vastberadenheid oproepen, maar ook spanning. Misschien is dit een vertrouwde klim, misschien moet de klimmer bij iedere volgende sport aarzeling overwinnen. De ladder biedt steun, maar het klimmen moet de persoon zelf doen. Wat geeft voldoende vertrouwen om verder te gaan?

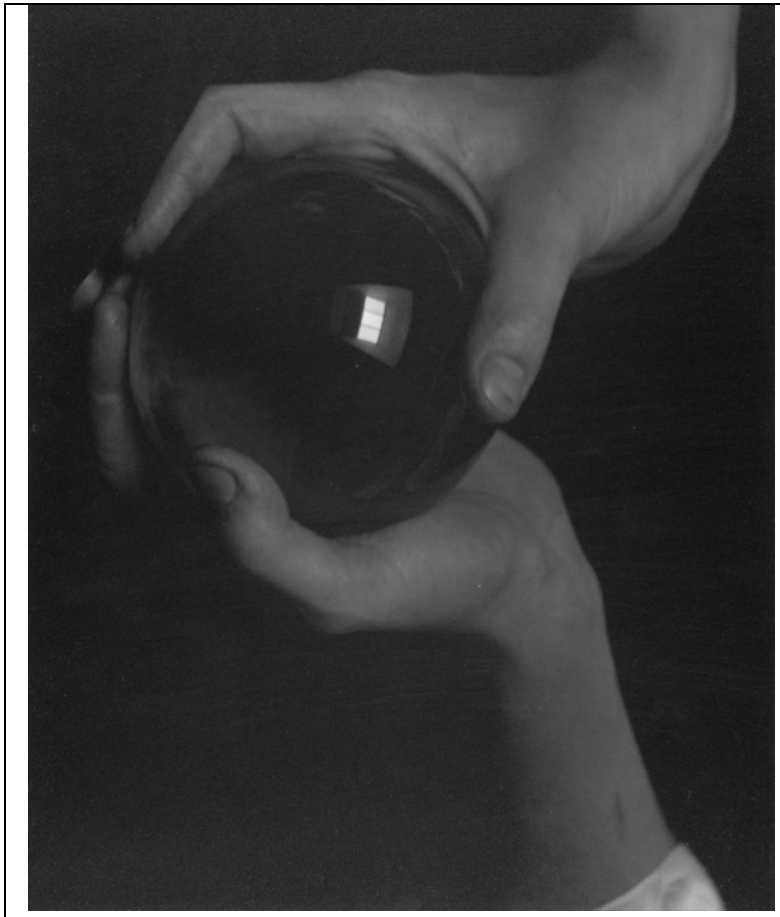
Een eerste stap zetten zonder te weten wat erop volgt, vraagt moed. Je begeeft je op onbekend terrein en laat iets van je zekerheden achter. Hebben we de moed om de plek der moeite te betreden? Durven we aanwezig te blijven bij wat ongemakkelijk is, ook als we nog geen antwoorden hebben?

Climbing the mast, 1928
László Moholy-Nagy (1895–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 2004.275
Purchase, several members of The Chairman's Council Gifts, 2004

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Aandacht

Voor aandacht zocht ik een abstract beeld. Uiteindelijk heb ik gekozen voor deze twee handen rond een glazen bol tegen een donkere achtergrond. De ene hand draagt de bol van onderen, de andere ligt er van bovenaf omheen. In het glas weerspiegelt zich een licht vlak, mogelijk een raam. Het gezicht van degene die de bol vasthoudt, blijft buiten beeld.

De handen roepen bij mij zorgvuldigheid op, maar ook concentratie, tederheid of toewijding. Ze omsluiten de bol zonder het zicht erop weg te nemen. Wat wordt hier bekeken, wat wordt vastgehouden? Het kleine, lichte vlak trekt de blik. Wie langer kijkt, ziet ook de vingers, de schaduwen en de ruimte eromheen.

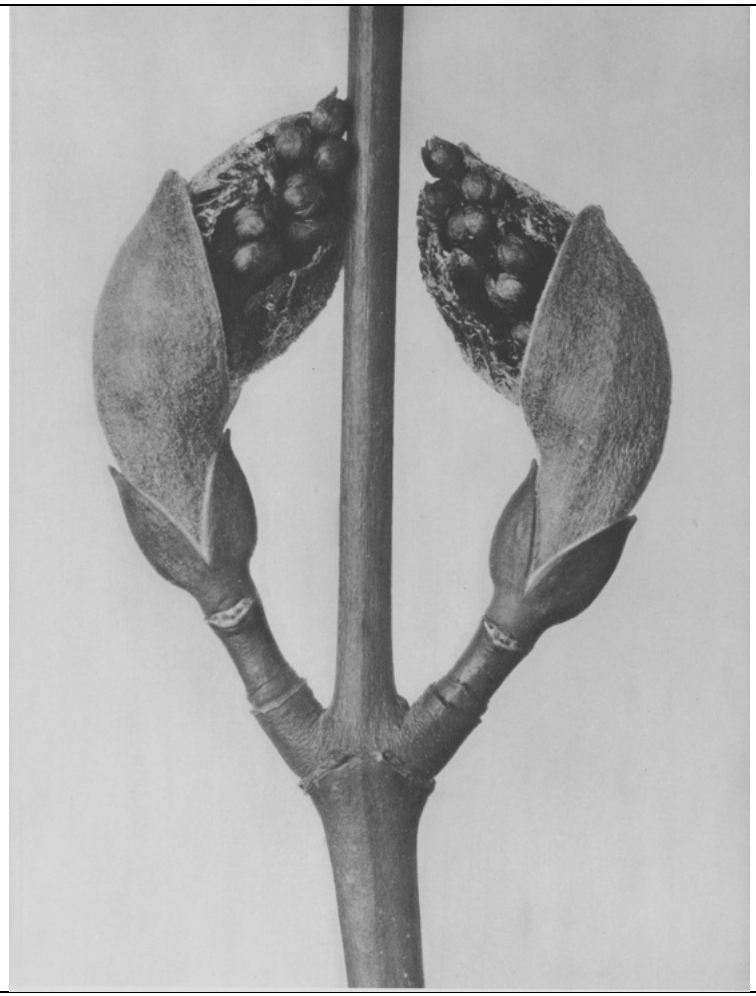
Bij aandacht doet dit beeld mij denken aan betrokken aanwezig zijn zonder meteen iets te willen doen. Even vertragen om waar te nemen wat zich aandient. Ook in een ontmoeting kan ruimte ontstaan wanneer we onze eigen ideeën even laten rusten. Wat zien we als we onbevangen kijken en onszelf vragen stellen waarop we het antwoord nog niet weten?

Rebecca Salsbury Strand, 1922
Alfred Stieglitz (1864–1946)

The J. Paul Getty Museum. Los Angeles, Afdruk 91.XM.63.2.

This image is available for free download and may be used for any purpose under Getty's Open Content Program.

Resonantie

Karl Blossfeldt was plantenfotograaf en beeldhouwer. Ik kende zijn werk niet totdat ik op zoek ging naar beelden voor de bundel. Voor resonantie heb ik gekozen voor deze foto van een stengel met twee vertakkingen tegen een lichte achtergrond. Aan beide kanten bevindt zich een geopende zaaddoos met ronde zaden. De vormen lijken op elkaar, maar verschillen in stand en opening. Tussen de zaaddozen loopt de stengel omhoog. Onderaan komen de vertakkingen samen.

De vormen kunnen doen denken aan twee figuren die zich naar elkaar toebuigen. Ze lijken elkaar iets te tonen, terwijl ieder een eigen vorm behoudt. Wat gebeurt er in de ruimte ertussen? Misschien roept het beeld toenadering op, een gesprek of het stille gevoel met iemand verbonden te zijn.

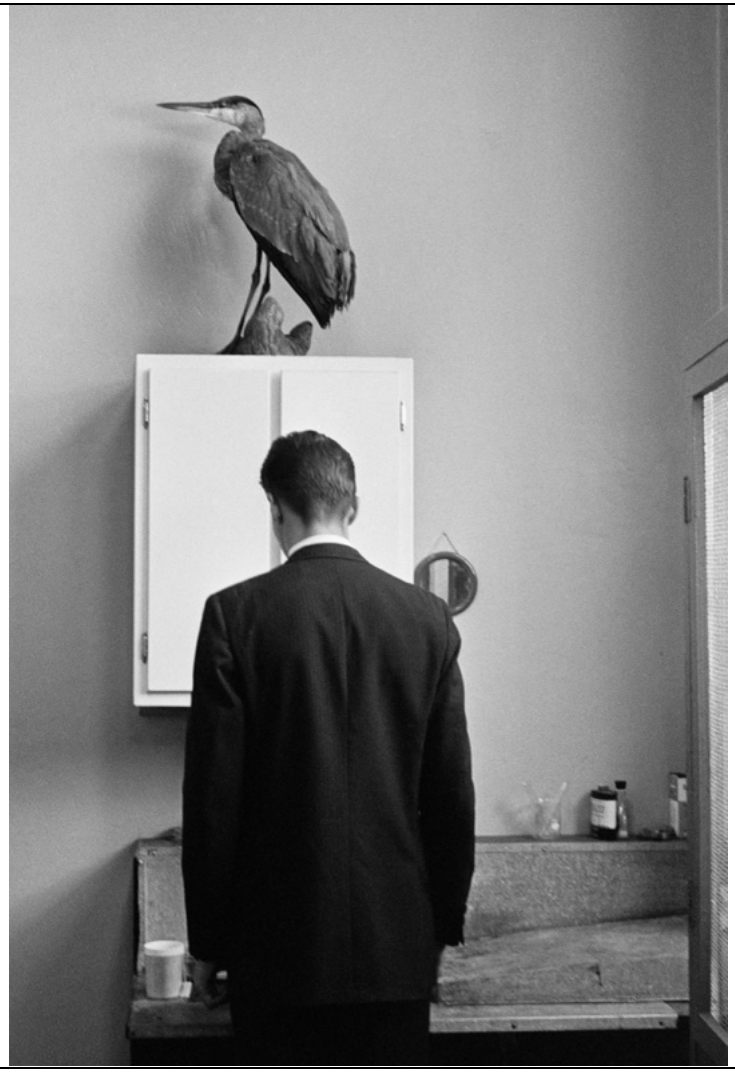
Nabij komen, geraakt worden en daarop antwoorden. Door een mens, muziek of iets in de natuur. Soms verandert daardoor de sfeer en krijgt wat vertrouwd is een andere klank. Dat vraagt ontvankelijkheid voor wat zich aandient, ook voor wat het met jezelf doet. Kunnen we ruimte maken voor ontmoeting? En durven we ons te laten raken door wat er tussen ons gebeurt?

Acer rufinerve, 1928
Karl Blossfeldt (1865–1932)

National Gallery of Art (NGA), Washington, 2006.133.34.22
Gift of Mary and Dan Solomon and Patrons' Permanent Fund.

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Twijfel

Deze foto vind ik raadselachtig. Wat gebeurt hier? Ik zie een man van achteren voor een gesloten kastje aan de wand. Boven op het kastje staat een reiger, met zijn snavel naar links gericht. Rechts hangt een kleine spiegel. Op het werkblad eronder staan enkele potjes en flessen. Het gezicht van de man is niet zichtbaar.

De combinatie van man en vogel kan vragen oproepen. Wat doet die reiger daar? Waar kijkt de man naar? Misschien zoeken we naar een verband tussen hen, terwijl ze eenvoudig dezelfde ruimte delen. Wie langer kijkt, kan verschillende verhalen zien ontstaan. Geen daarvan laat zich met zekerheid uit het beeld aflezen.

Bij twijfel doet deze foto mij denken aan het nog even niet weten of het uitstellen van een oordeel. Verschillende verhalen kunnen naast elkaar blijven bestaan, ook als ze niet meteen bij elkaar passen. Wat gebeurt er als we nog even niet kiezen welk verhaal klopt? En wat ontdekken we wanneer we onszelf afvragen waarom juist één ervan ons zo aannemelijk lijkt?

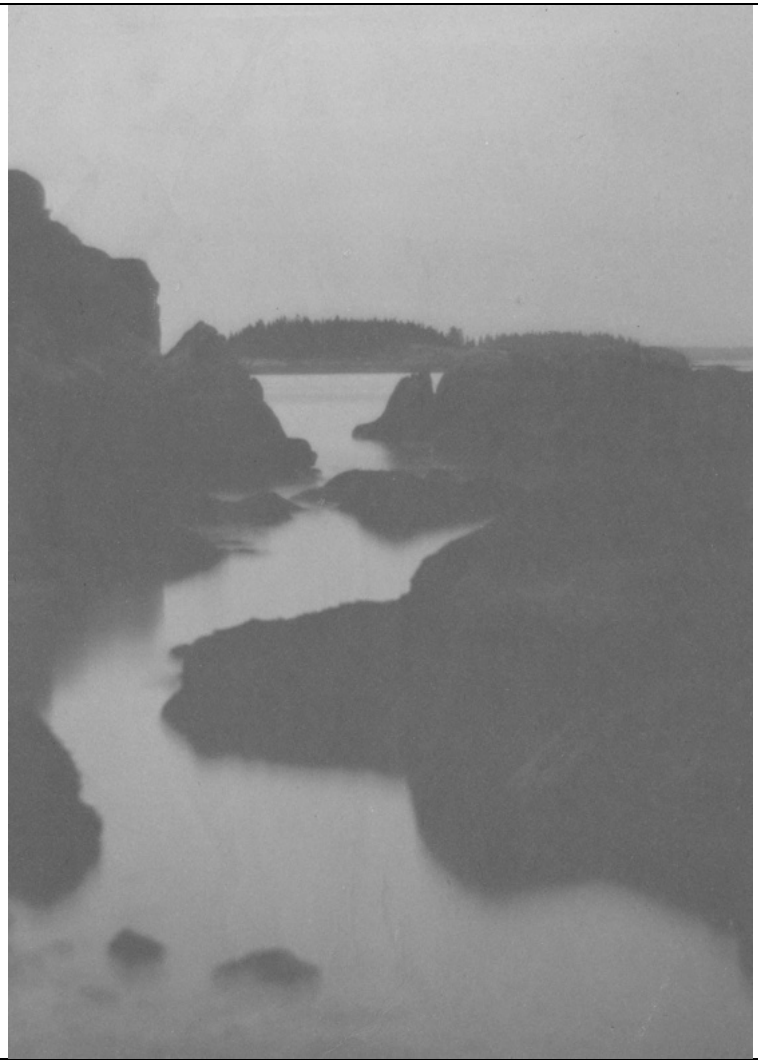
Museum d'Histoire Naturelle, New York (*Le Héron)*, 1969
André Kertész (1894–1985)

Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Charenton-le-Pont

Copyright: © Ministère de la Culture - Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Dist. GrandPalaisRmn / André Kertész

Author's rights: © GrandPalaisRmn, Inv.nr.: 72L001068e

Traagheid

Gertrude Käsebier maakte expressieve foto's met zachte contouren. Ze brak als een van de eerste vrouwen door de barrières van een door mannen gedomineerde kunstwereld. Op deze foto zie ik water tussen donkere rotsen. Of zie ik wolken tussen bergtoppen, zoals ik die tijdens mijn wandelingen zo vaak heb gezien? Op de voorgrond steken enkele stenen of bergtoppen boven het lichte oppervlak uit. Verderop wordt de ruimte tussen de rotsen smaller en opent zich daarna weer. In de verte meen ik bomen te herkennen. Dan zal het toch water zijn.

Voor mij roept dit beeld rust op en tegelijkertijd het vermoeden van beweging. Staat het water stil of stroomt het? Het water oogt zacht, de contouren zijn niet overal scherp. Aan het oppervlak is nauwelijks af te lezen hoe snel het water zich verplaatst. De blik kan de ruimte tussen de rotsen volgen, zonder meteen te overzien waar het water naartoe gaat.

Het water tussen de rotsen doet me denken aan de tijd die iets nodig heeft om te ontstaan. We maken afspraken en houden de voortgang in het oog, terwijl het moment waarop iets in beweging komt zich moeilijk laat plannen. Juist als de druk toeneemt, is het lastig om daar geduld voor te hebben. Wat merken we op als we even stilstaan en het water zijn loop laten? Welke beweging dient zich dan aan?

Little Good Harbor, Maine, ca. 1913
Gertrude Käsebier (1852–1934)

National Gallery of Art (NGA), Washington, 2007.60.1
Robert B. Menschel Fund and R. K. Mellon Family Foundation.

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Verwondering

Ik groeide op in een huis met een grote tuin. Het fascineerde me hoe in het voorjaar de planten en bomen uitliepen. Deze foto brengt me terug naar die tijd. Op de foto zie ik dunne stelen met opgerolde uiteinden. Ze verschillen in hoogte en buigen in verschillende richtingen. Sommige kruisen elkaar. De uiteinden vormen spiralen waarin kleinere vormen opgevouwen liggen. Langs de stelen zijn fijne haartjes te zien.

De vormen kunnen doen denken aan jonge planten, maar ook aan sierlijk smeedwerk of figuren die hun hoofd buigen. De herhaling maakt de verschillen zichtbaar: geen krul is precies gelijk. Hoe kan iets zich zo oprollen? En wat zou er tevoorschijn komen als het zich verder ontvouwt?

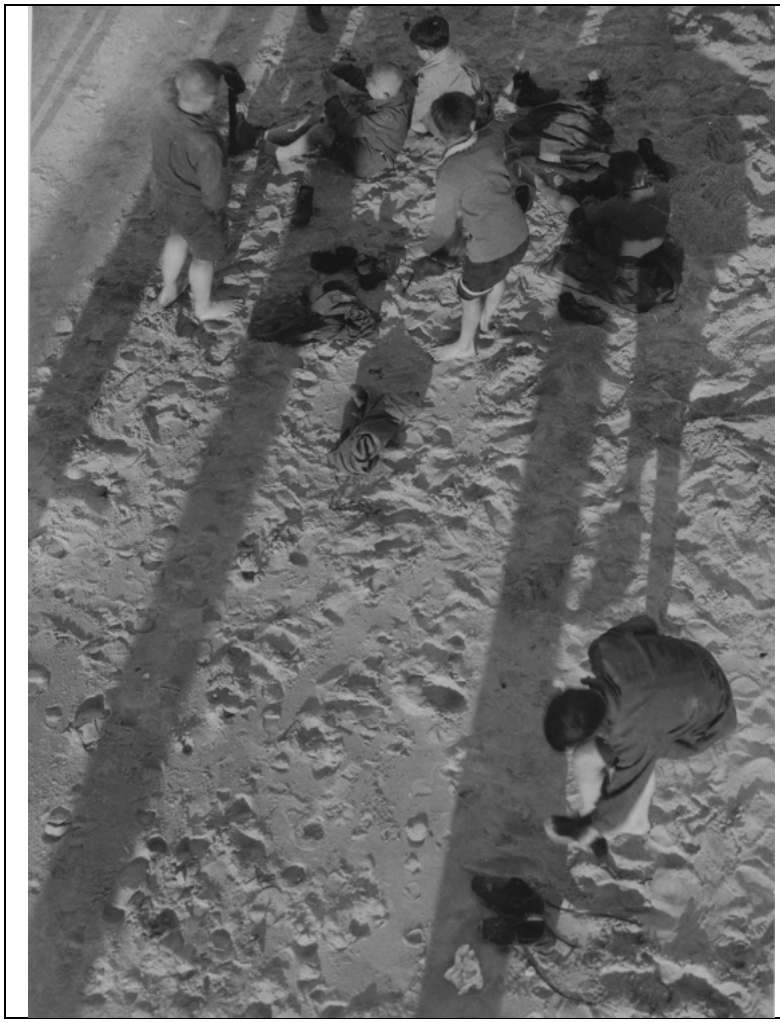
De foto van ontluikende varens kan doen denken aan iets gewoons dat vreemd wordt zodra je er langer naar kijkt. Wat we herkennen als een plant, blijkt vol vormen te zitten waar we gemakkelijk aan voorbijgaan. Een eenvoudige vraag kan genoeg zijn om opnieuw te kijken, ook naar wat we zelf vanzelfsprekend doen. Wat zien we als we even vergeten hoe iets heet? Waarover verbazen we ons wanneer we kijken alsof het de eerste keer is?

Adiantum pedatum, 1928
Karl Blossfeldt (1865–1932)

National Gallery of Art (NGA), Washington, 2006.133.34.55
Gift of Mary and Dan Solomon and Patrons' Permanent Fund.

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Spelen

László Moholy-Nagy is voor mij een bijzondere fotograaf. Zijn ongewone cameraposities werken vervreemdend en nodigen me uit om opnieuw te kijken. Deze foto van kinderen spreekt me aan omdat niet direct te zien is wat ze zo bezighoudt. Sommigen zitten, anderen staan op blote voeten op een zanderige ondergrond. Eén kind buigt zich voorover. Tussen hen liggen schoenen en kleding. Lange schaduwen lopen door het beeld. Wat de kinderen precies doen? Ik heb geen idee. Ik denk dat ze spelen.

Het beeld kan onbevangenheid oproepen, maar ook aandacht en concentratie. Misschien is er een gezamenlijk spel, misschien probeert ieder iets voor zichzelf met steun van anderen. Wat voor een toeschouwer onbeduidend lijkt, kan voor de kinderen een serieuze bezigheid zijn. Welke mogelijkheden zien zij in deze plek?

Spelende kinderen doen mij denken aan de vrijheid om iets te proberen zonder vooraf te weten wat het wordt. Een idee krijgt vorm doordat iemand begint en een ander erop voortbouwt. Ook veranderen kan zo ontstaan: al doende ontdekken we samen mogelijkheden die vooraf niet waren bedacht. Wat kan er ontstaan als iedereen mag meespelen? En durven we daarbij ook onszelf op het spel te zetten?

Play, ca. 1929
László Moholy-Nagy (1895–1946)

Museum of Modern Art (MoMA), New York, 501.1939.
Anonymous gift.

© Digital image, The Museum of Modern Art, New York/Scala, Florence

Plezier

Deze foto van André Kertész is voor mij misschien wel de meest aansprekende foto in het boekje. De plek komt me vertrouwd voor en ik zou het jongetje kunnen zijn dat met het water speelt. Vlak bij de sproeier hurkt een kind, met het hoofd omlaag en de armen eromheen. De waterstralen waaieren uiteen vanuit een laag punt. Verderop bewegen twee kinderen door de nevel. Hun lichamen zijn gedeeltelijk aan het zicht onttrokken. Rondom ligt een open, verharde ruimte.

Het beeld kan verfrissing oproepen, uitgelatenheid of de spanning van onverwacht nat worden. Het ene kind maakt zich klein, de anderen strekken hun benen en armen. Zoeken ze het water op of wijken ze ervoor uit? Bijna kun je het gespetter horen. Of er gelachen wordt, laat de foto open.

Bij plezier kan deze foto doen denken aan een moment waarop we even opgaan in wat er gebeurt. Iets onverwachts doorbreekt de ernst en maakt energie los. Ook bij veranderen kan zo'n moment mensen dichter bij elkaar brengen en moed geven om verder te gaan. Waar ontstaat die lichtheid tussen mensen? En wat wordt mogelijk als plezier er mag zijn?

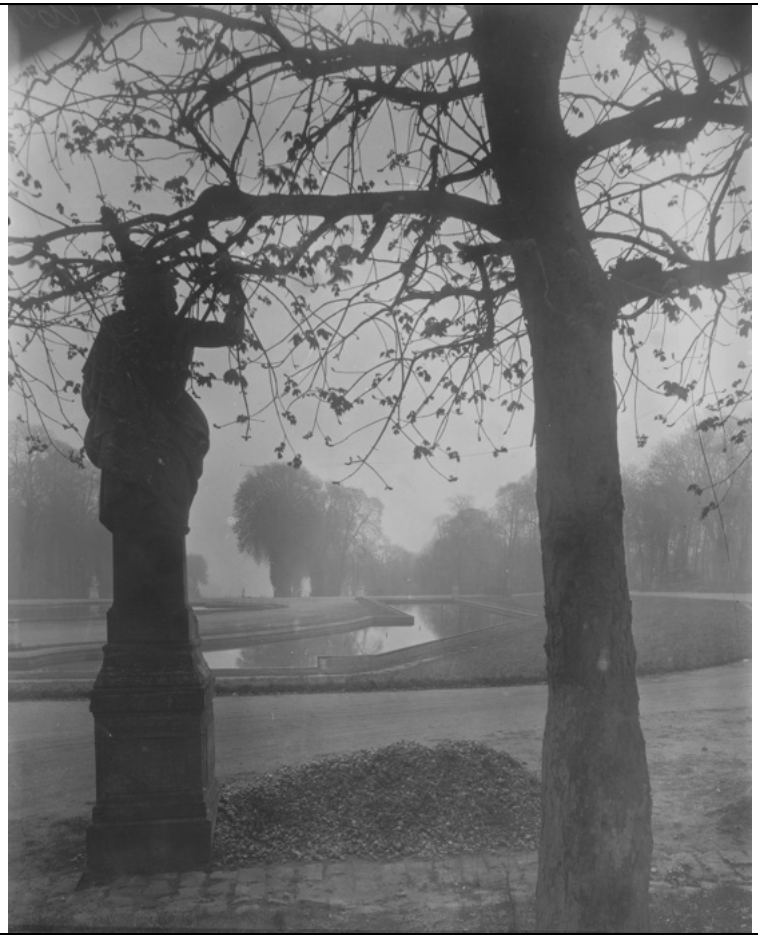
Enfants jouant avec un jet d'eau, 1939
André Kertész (1894–1985)

Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Charenton-le-Pont

Copyright: © Ministère de la Culture - Médiathèque du Patrimoine et de la Photographie, Dist. GrandPalaisRmn / André Kertész

Author's rights: © GrandPalaisRmn, Inv.nr.: 72L007613

Verbeelding

Eugène Atget maakte vaak dromerige foto's in de natuur. Zelf trok ik als veertienjarige ook de natuur in om foto's te maken. Op deze foto zie ik een standbeeld op een sokkel naast een boom. Ik vraag me welk verhaal dit beeld verbeeldt. Voorbij het beeld buigt een waterpartij door een parkachtig landschap. Bomen en paden vervagen in de nevel. Hoe ver het park zich uitstrekt, is niet te zien.

De verte kan uitnodigen tot mijmeren of wegdromen. Wat ligt er voorbij de bomen, waar loopt het pad verder? De nevel onttrekt iets aan het zicht en laat ruimte om ons er iets bij voor te stellen. Misschien roept die open verte een verlangen op naar een plek waar we nog niet zijn geweest.

Verbeelding kan beginnen waar het zicht ophoudt. Kunnen we ons een toekomst voorstellen die nog niet zichtbaar is? Waar verlangen we naar als we onze gedachten de vrije loop laten? En welk toekomstbeeld zouden we samen willen verkennen?

Saint-Cloud, 1926
Eugène Atget (1857–1927)

National Gallery of Art (NGA), Washington, 2006.133.22
Gift of Mary and Dan Solomon and Patrons' Permanent Fund.

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Optimisme

Voor László Moholy-Nagy was licht het ultieme medium van de moderne tijd. In het Bauhaus-Archiv in Berlijn zag ik voor het eerst zijn beroemde licht-raum-modulator. Dat maakte grote indruk op me. In mijn zoektocht naar foto's voor dit boekje kwam ik tot mijn verrassing deze foto tegen. Ik vind de constructie van stangen, platen en gebogen vormen intrigerend. Sommige onderdelen zijn doorzichtig, andere glanzen of zijn voorzien van ronde openingen. Licht valt door de constructie en werpt schaduwen op de ondergrond. Rechte en schuine lijnen kruisen elkaar. Wat het geheel kan doen, is niet meteen duidelijk.

Het beeld kan vragen oproepen over techniek en nieuwe mogelijkheden. Er lijkt iets te zijn bedacht en gemaakt waarvan de werking zich nog niet helemaal laat overzien. Wat zou er gebeuren als de onderdelen bewegen of het licht verandert? Misschien verschijnt er iets wat we nu nog niet zien.

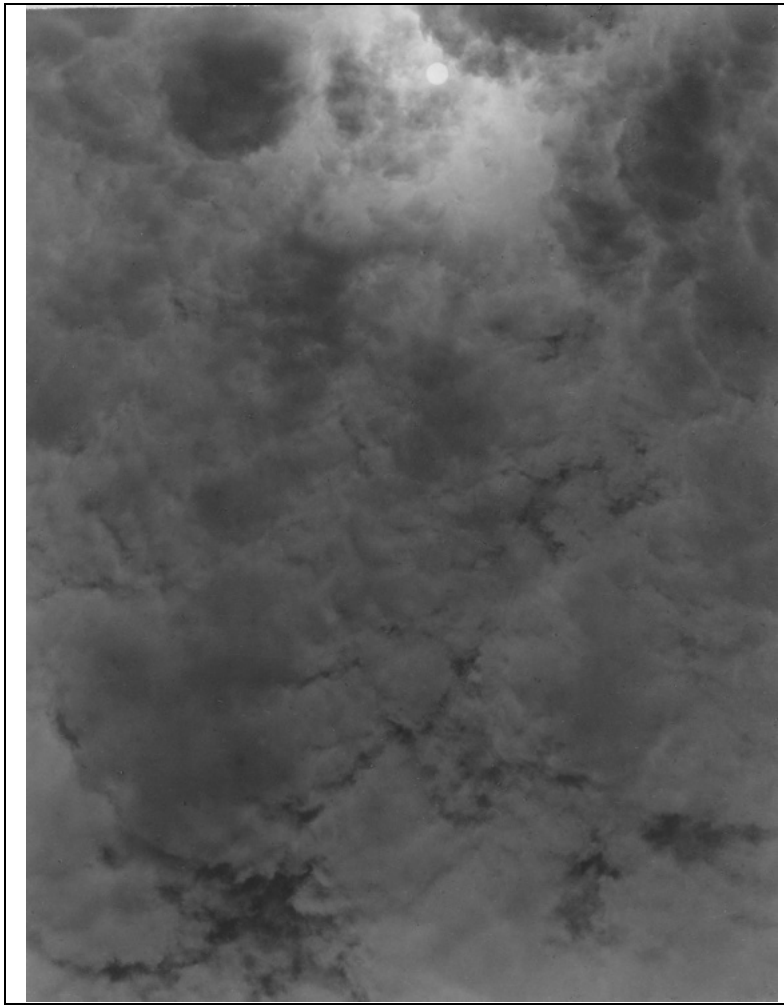
Bij optimisme doet dit beeld mij denken aan het vertrouwen dat mensen iets kunnen maken wat er eerder niet was. Dat vertrouwen kan energie geven om te onderzoeken, te vernieuwen en samen aan een betere toekomst te werken. Welke mogelijkheden zien we in wat we nog niet kennen? En wanneer helpt optimisme om zelf iets in beweging te brengen?

A Lightplay: Black White Gray, ca. 1926
László Moholy-Nagy (1895–1946)

Museum of Modern Art (MoMA), New York, 295.1937.
Gift of the photographer.

© Digital image, The Museum of Modern Art, New York/Scala, Florence

Hoop

Alfred Stieglitz heeft talloze foto's gemaakt van wolken. Ik heb lang geaarzeld welke foto ik in dit boekje zou opnemen. Stieglitz geloofde dat zijn wolkenfoto's een visuele vertaling waren van zijn gemoedstoestand op dat moment. Bij het kiezen merkte ik hoe verschillend die wolkenfoto's me raakten. Op deze foto zien ik een wolkendek. Lichte en donkere partijen lopen in elkaar over. Achter de wolken schijnt een zon of maan. Er is geen horizon of landschap te zien.

De lucht kan dreiging oproepen, maar ook ruimte of verwachting. Trekt het dicht of breekt het open? In hetzelfde beeld kunnen verschillende vooruitzichten verschijnen. Misschien blijft onze blik hangen bij het donker, misschien bij het licht dat er ook is.

Bij hoop kan deze wolkenfoto doen denken aan een toekomst die nog niet vastligt. Juist wanneer we niet weten wat er komt, kan het verlangen naar een betere werkelijkheid energie geven om iets te ondernemen. Maar verlangens kunnen botsen, ook in onszelf. Welke ruimte vinden we om te handelen als niet al onze dromen samengaan? En wat kunnen we samen beginnen zonder te weten of het wordt zoals we hopen?

Equivalent, 1926
Alfred Stieglitz (1864–1946)

Metropolitan Museum of Art (MET), New York, 49.55.29
Alfred Stieglitz Collection, 1949

This file is made available under the Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication.

Verwevenheid

Deze foto van André Kertész nodigt uit om iets langer te kijken en je te verbeelden wat zich hier heeft afgespeeld. Juist vanwege die ambiguïteit houd ik zo van de foto's van Kertész. Op deze foto zie ik een houten gebouw met een torentje. Ik denk dat het een kerkje is. Voor het gebouw ligt een grote boomstronk. De brede wortelaanzetten lopen uit over de grond.

De boomstronk trekt de blik, terwijl het gebouw daarachter bijna evenveel ruimte inneemt. Wat stond hier eerder, hoe is deze plek veranderd? Het hout van de stronk en de planken van het gebouw kunnen verschillende verhalen oproepen over groeien, kappen, bouwen en blijven. Onder de grond en achter de gevel gaat de plek verder dan we kunnen zien.

Het gebouw, de gekapte boom en de kale bomen kunnen doen denken aan onze verbondenheid met alles wat ons omringt. Het hout waarmee we bouwen is ergens gegroeid en laat sporen na. Ook veranderen gebeurt op een plek waar al van alles leeft en met elkaar samenhangt. Welke verbindingen zien we wanneer we verder kijken dan onze eigen bezigheden? Wat leeft en groeit er, en hoe hangt wat wij doen daarmee samen? Hebben planten, bomen, rivieren en dieren een stem in de veranderingen waaraan we werken?

Armonk New York, 1941
André Kertész (1894–1985)

Centre Pompidou - Musée national d'art moderne, Parijs

Copyright: © Centre Pompidou, MNAM-CCI
Dist. GrandPalaisRmn / Georges Meguerditchian

Author's rights: © GrandPalaisRmn, Inv.nr. AM 1978-161 (1)

Avontuur

Voor mij betekent avontuur op pad gaan naar een nog onbekende bestemming. Op de foto zie ik een onverharde weg tussen rijen hoge kale bomen. Takken strekken zich uit boven de weg en werpen schaduwen op de grond. Naar de verte toe komen de bomen dichter bij elkaar te staan in het beeld. Er zijn geen mensen te zien. Waar de weg uitkomt, blijft buiten zicht.

De laan kan uitnodigen om op pad te gaan. Het eerste stuk lijkt overzichtelijk, maar wat verderop ligt, laat zich alleen vermoeden. Misschien trekt juist die verte, misschien blijven we liever nog even staan. Welke ontmoetingen en afslagen zouden er onderweg kunnen zijn?

Ik vind het heerlijk om op weg te gaan zonder de hele route te kennen. Ook veranderen kan voor mij zo'n ontdekkingstocht zijn. Onderweg leren we van wat we tegenkomen en ontdekken we wat voor ons van waarde is. Dat vraagt nieuwsgierigheid en de bescheidenheid om onze verwachtingen te herzien. Durven we onze route bij te stellen als zich iets onverwachts aandient? Welke richting krijgt betekenis door wat we samen ontdekken?

Saint-Cloud, 1923
Eugène Atget (1857–1927)

Museum of Modern Art (MoMA), New York, 1.1969.303
Abbott-Levy Collection. Acquired through the generosity of Shirley C. Burden, and Family of Man Fund

This work is in the public domain in its country of origin and other countries and areas where the copyright term is the author's life plus 70 years or fewer.